

УДК 631.177:636

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СКОТАРСТВА УКРАЇНИ

Шацький В.В., д.т.н.

Інститут механізації тваринництва УААН (м. Запоріжжя)

Тел. (061) 286-53-23

Коломієць С.М., к.т.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Тел. (0619) 42-05-70

Анотація – у статті проаналізовано стан та, на основі вітчизняного і зарубіжного досвіду, надані пропозиції щодо подальшого розвитку скотарства в Україні.

Ключові слова – молоко, м'ясо, молочне скотарство, м'ясне скотарство, поголів'я корів, молочна ферма, відгодівельна ферма, ресурсозберігаючі технології, продуктивність тварин.

Постановка проблеми. На даний час залишається не вирішеною проблема забезпечення населення України продукцією тваринництва, зокрема молоком, молочними продуктами та м'ясом. Зменшення за останні роки поголів'я корів, зниження продуктивності молочного та м'ясного стада призвели до падіння обсягів переробки і реалізації молочної та м'ясної продукції.

За даними по Запорізькій області, в порівнянні з 1990 роком, виробництво м'яса скоротилось в 2,6 рази, (за рахунок сільськогосподарських підприємств у 6,8 рази). Причому в особистих підсобних господарствах виробництво м'яса збільшилось в 1,24 рази.

По виробництву молока таке ж становище. Загалом воно зменшилось в 2,8 рази (за рахунок сільськогосподарських підприємств у 6,4 рази). Виробництво молока в підсобних господарствах збільшилось у 2,17 рази [3].

Аналіз останніх досліджень. За даними зарубіжного досвіду багато розвинених країн збільшують обсяги виробництва молока через підвищення продуктивності тварин. Максимальний удій отриманий у Ізраїлі – 9291 кг, у США – 7067 кг. Удій, більший за 6000 кг, отримують у Данії, Нідерландах, Швеції і Японії [1].

В країнах з високорозвиненим скотарством дають перевагу м'ясному напрямку. Наприклад, в США м'ясне поголів'я за останні роки збільшилося від 15,7 до 35,4 млн. голів. Це дало можливість мати 80% яловичини від спеціалізованого м'ясного скотарства. Аналогічний стан і в інших розвинутих країнах. Так, частка м'ясних тварин у

загальному стаді становить: Австрія - 86%, Канада - 65%, ряд західноєвропейських країн - 30%, а виробництво яловичини від цієї худоби - 40-42% [2].

Щодо комплексного технічного оснащення, то за станом на 1995 рік, рівень механізації виробничих процесів у скотарстві загалом складав 70%, у тому числі у молочному – 78% [1].

За період 1990-2002 роки значно скоротився машинний парк тваринницьких підприємств, він майже не поновлюється, засоби механізації фізично зносилися і морально застаріли [2].

До цього часу у молочному виробництві понад 45% операцій виконуються вручну.

Формулювання цілей статті. Мета статті – показати можливі шляхи розвитку скотарства та основні задачі, які при цьому треба вирішувати.

Основна частина. За фізіологічними нормами харчування, схваленими Міністерством охорони здоров'я України, споживання молока і молочних продуктів (у перерахунку на молоко) становить 360-370 л/рік на душу населення. В 1990 р., де ми наближалися до цих норм, в Україні вироблялося 18,1 млн. т молока, зараз у два рази менше. В світі виробництво молока збільшується щороку (рис. 1, за даними FAO).

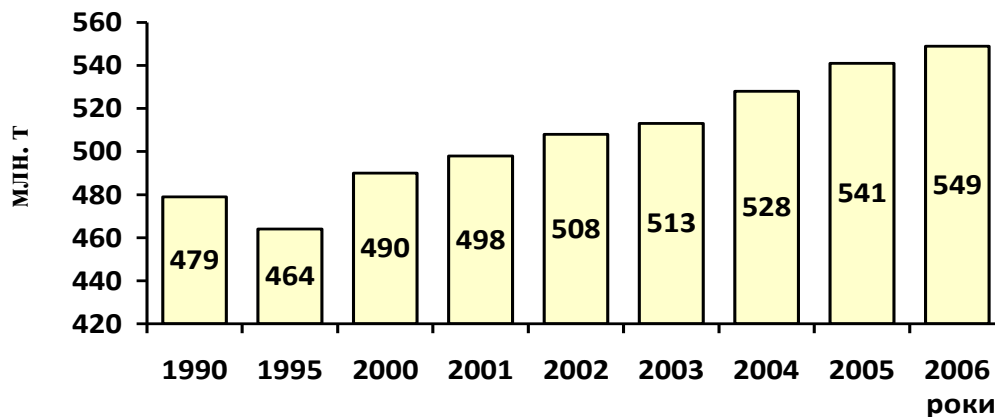

Рис. 1 – Валове виробництво молока в світі

Щоб досягти світового рівня виробництва, необхідно збільшити поголів'я з 3,4 млн. корів у 1,8-2,0 рази. Збільшення поголів'я корів як у приватному, так і в громадському секторі протягом 5 років має відбуватися разом з підвищенням продуктивності до 5000 кг у приватному секторі та до 4000-4500 кг - в громадському. В цьому напрямі вітчизняному тваринництву є над чим працювати. За даними FAO (таб. 1) лідери з удою молока від однієї корови – Корея, Ізраїль, США.

Таблиця 1 – Країни лідери з удою молока від однієї корови

у кг/рік

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Світ	2156	2156	2150	2210	2212	2240	2145
ЄС	5423	5473	5589	5696	5756	5909	5931
Корея	8832	9063	10057	9817	9534	9813	9616
Ізраїль	9481	9930	10105	9521	9734	9822	9583
США	8254	8227	8438	8508	8605	8874	9118
Саудівська Аравія	8423	8493	9404	8795	8876	8901	8901
Швеція	7829	7979	7849	8081	8112	8152	8152
Данія	7421	7303	7308	7626	7757	8056	8131
Канада	7331	7429	7347	7556	7583	7595	7595
Фінляндія	6729	7129	7197	7205	7467	7633	7570
Японія	6792	6804	6878	6942	7064	7236	7103
Голландія	7416	7095	6883	7163	7028	7011	7011
Україна	2358	2709	2872	2889	3125	3419	3368
Росія	2562	2651	2736	2949	3060	3201	3221

Для підвищення продуктивності тварин і збільшення валового виробництва молока Уряд повинен створити сприятливу нормативно-правову і фінансово-кредитну базу.

Разом з тим, для підтримування родючості ґрунтів необхідно вносити на 1 га не менш ніж 10 т органічних добрив.

Аналіз транспортних витрат на перевезення кормів на ферму і органіки на поля показує, що раціональне ведення господарства може бути здійснене на площі 1256 га. На цій площі розміститься молочна ферма на 160 - 250 корів в залежності від продуктивності.

Враховуючи раціональність використання існуючих приміщень для утримання молочного поголів'я великої рогатої худоби, сьогодні середнім розміром модуля ферми треба вважати корівник на 200 корів. Для цього модуля необхідно виготовляти відповідні засоби механізації.

Доцільно сказати, що за даними науково-дослідних інститутів

ефективне виробництво молока можна вести на фермі з поголів'ям не менш ніж 256 корів. Це підтверджують дані FAO, які відображають зв'язок розміру ферми з собівартістю виробництва молока (табл. 2).

Таблиця 2 – Собівартість виробництва 1 літру молока у 2006 році

< 0,18 €	0,18-0,28 €	0,28-0,35 €	0,35-0,45 €	> 0,45 €
Польща, Аргентина, Нова Зеландія, великі ферми Бразилії	Естонія, Чехія, Бразилія, Китай	Іспанія, Данія, Ірландія, Англія, Голландія, Ізраїль, великі ферми Німеччини	Австрія, Франція, Швеція	Швейцарія, Норвегія, Канада, невеликі ферми Німеччини

Основною технологією утримання корів повинна бути комбінована технологія з обов'язковим використанням пасовищного утримання тварин у літній період.

Використання пасовищ дасть змогу підвищити вихід телят на 13-22%, молочну продуктивність - на 210 кг на кожну корову. Економія паливо-мастильних матеріалів на період утримання тварин на пасовищі складає до 270 кг на одну корову.

Для пасовищного утримання тварин розробляються нові конструкції електроогорожі, які забезпечують раціональне згодовування корму з мінімізацією затрат на організаційні заходи, догляд за тваринами. Створюються мобільні роздавачі сухих кормів для проведення підкормки тварин і пересувні доїльні установки. Для навісної доїльної установки необхідно розробити фермський трактор, який би відповідав вимогам, що забезпечують його ефективну роботу на фермі (рівень шуму, агрегатуємість з фермським обладнанням та ін.).

Для доїння корів сьогодні є відповідні засоби, але завтра будуть потрібні доїльні апарати, що змінюють параметри молоковіддачі.

Важливим фактором, який впливає на продуктивність корів, є мікроклімат в корівниках. Затрати на його забезпечення складають порядку 20-26% загальних затрат. Зниження їх пропонується здійснити використанням природної системи вентиляції з безприводним від зовнішнього джерела регулюванням заслінок вентиляційних шахт.

Використання тепла тварин за рахунок застосування

теплообмінників у системах вентиляції і пристроях очистки повітря скорочує витрати енергії на створення мікроклімату.

Перспективним напрямком зниження енергоспоживання є використання низькопотенціальної теплоти землі для підігрівання повітря взимку і охолодження його влітку. Це дозволить на 20-30% скоротити витрати енергії.

Загальні процеси, які пройшли в молочному тваринництві й зміни в структурі реалізації молока, виявились непоміченими та не були забезпечені як нормативними документами, так і технологічними схемами й технічними рішеннями.

Існуюча система забезпечення населення молоком сьогодні охоплює лише 10-15% вироблюваного молока.

Основний потік молока сьогодні складається стихійно, зустрічає на своєму шляху технологічні, технічні й нормативні перешкоди. Це стримує виробництво молока в країні та відкриває шлях засиллю вітчизняного ринку закордонними товаровиробниками.

Тому важливо терміново спрямувати науково-технічну політику на вирішення проблеми збільшення виробництва молока шляхом створення гарантованої системи збору, зберігання, переробки та реалізації молока і молочних продуктів. Це допоможе створити новий тип виробника - господаря, залежного тільки економічно від виробленої ним продукції.

Аналіз стану і перспектив розвитку галузі тваринництва свідчить, що подальше виробництво яловичини буде відбуватися за рахунок колективних, орендних, фермерських і селянських господарств. Більша частина продукції при цьому вироблятиметься в колективному секторі, тому що там закладено всі умови для ефективного ведення виробництва (наявність тваринницьких приміщень, засобів механізації і їх раціонального використання, інших споруд, а також земельних угідь та умов для забезпечення кормами). Існуюча структура ферм з вирощування і відгодівлі великої рогатої худоби - малі ферми - до 500 голів; середні спеціалізовані - від 500 до 2000 голів і промислові комплекси - 2000-3000 голів худоби - буде витримуватися і надалі з орієнтовними об'ємами виробництва, відповідно, в такому співвідношенні: 55-70%; 25-30%; 5-7%. Середнім розміром ферми слід вважати ферму на 1000 корів.

Виходячи з цього, технічна політика повинна бути спрямована на науково-технічне забезпечення та переоснащення цих ферм і комплексів з урахуванням існуючих базових і перспективних технологій, а також можливостей заводів-виготовлювачів необхідної техніки.

Практика показує, що головним постачальником м'яса на найближчу перспективу залишатиметься молочна худоба. Основний

приріст яловичини забезпечуватиметься завдяки інтенсивному вирощуванню молодняку всіх порід при середньодобових приростах 800-1000 г, забійній масі - 450-500 кг. При цьому, згідно з програмою розвитку м'ясного скотарства, доцільно переорієнтуватись на цю галузь.

Використання спеціалізованих порід м'ясної худоби дозволяє економити на кожен голову ВРХ 90 кг палива, 20 кВт – годин електроенергії на рік.

Основні принципи технології м'ясного скотарства: роздільне безприв'язне утримання підсисних телят в полегшених приміщеннях з організацією режимної годівлі, створення оптимальних умов утримання худоби з використанням глибокої підстилки, прискорений метод вирощування телят (раннє привчання до споживання рослинних кормів), застосування інтенсивного методу відгодівлі молодняку при прив'язному його утриманні, широке використання ресурсозберігаючої технології утримання худоби в літній період на культурних пасовищах, із застосуванням біологічно активних зелених кормів, вирощених гідропонним методом.

Перспективним напрямом тут є енергозберігаюча екологічна технологія використання удосконаленої системи утримання тварин на глибокій підстилці, яка забезпечує зниження матеріальних і енергетичних ресурсів, витрат праці в середньому в 1,5-2,0 рази.

При застосуванні прив'язного утримання худоби на заключній стадії відгодівлі підвищуються середньодобові прирости на 10-25%, економія витрат кормів становить 8-15%.

Правильна організація системи "корова-теля" в м'ясному скотарстві шляхом застосування в літній період інтенсивної пасовищної технології з використанням культурних пасовищ перетворює м'ясне скотарство в високоефективну галузь тваринництва: рівень відтворення стада складає 90-95 телят на 100 корів, одержання середньодобових приростів живої маси телят не менш ніж 900 г, економія енергоресурсів у 2,0-3,5 рази.

Цілорічне забезпечення тварин кормами, збагаченими вітамінами та мікроелементами за рахунок виробництва гідропонних зелених кормів, особливо в зимово-весняний період року, дасть змогу підвищити схоронність поголів'я телят на 9-12%, приріст живої маси тварин на 15-20%.

Для реалізації приведених технологій розроблені необхідні комплекти машин і обладнання на базі нової і серійної техніки.

Для підвищення ефективності механізації виробничих процесів необхідно задовольнити потреби в мобільних кормороздавачах типу КТУ-10А, РММ-5А, наявність яких на сьогодні складає до 85% загалу, але ресурс більшості з них вичерпаний.

Доцільно також налагодити випуск більш продуктивних вантажопідйомних кормороздавачів КТУ-Ф-15 місткістю 15-20 м³, створених на заводі "Орсільмаш". Ефективність використання таких кормороздавачів полягає у підвищенні продуктивності на доставці зелених кормів в літню пору в 1,3-1,5 рази, а також в економії пального на 30-40% в порівнянні з КТУ-10А. Вже розроблені і пройшли приймальні випробування нові зразки устаткування: напувалка соскова для телят, установка для приготування і роздачі рідких поживних сумішей, ваги електронні, застосування яких дозволяє зменшити витрати праці в 1,5-2,4 рази на процесах напування телят і зважування худоби.

Основною з прогресивних технологій відгодівлі великої рогатої худоби є промислова, при якій досягаються найменші показники витрат кормів завдяки високому рівню збалансованості кормосумішей та механізації і автоматизації технологічних процесів. З метою зниження витрат енергоресурсів на промислових комплексах необхідно провести їх реконструкцію з заміною енергомісткої самопливної системи видалення гною механічною за допомогою скреперних установок і провести технічне переоснащення існуючого застарілого устаткування для приготування і роздачі кормосумішей модернізованими комплектами КПП-10А, а також новим тепло вентиляційним устаткуванням. Такі заходи дозволять зменшити витрати енергії на утримання тварин, приготування та роздавання кормів до 30-35%.

Зважаючи, що в майбутньому м'ясне скотарство займатиме ведуче місце в виробництві яловичини, згідно з Програмою розвитку галузі треба також для впровадження ресурсозберігаючих технологій утримання худоби на культурних пасовищах освоїти випуск необхідного технологічного устаткування: електричних огорож, водороздавачів, устаткування для зооветзаходів, а також групових напувалок з підігрівом води.

Впровадження рекомендованих технологій з необхідними комплектами технологічного обладнання, а також інтенсивними методами відгодівлі худоби дасть змогу знизити витрати праці і енергії в 1,5-2,5 рази, порівняно з традиційними технологіями виробництва яловичини, підвищити продуктивність тварин на 40-60%.

Висновки. Впровадження пропозицій щодо розвитку скотарства сприятиме насиченню продовольчого ринку продуктами харчування, зокрема, молоком, м'ясом і продуктами їх переробки.

Література

- 1 Агропромисловий комплекс України: стан, тенденція та перспективи розвитку: Інформаційно-аналітичний збірник. Вип.

- 3/ За ред. Саблука П.Т. – К.: ІАЕ, 1999.-452 с.
- 2 Україна у цифрах у 2002 році. Державний комітет статистики України. За редакцією О.Г.Осавуленка. 2003.
- 3 Суббота, № 19 (272), 2004, - Шмидт Р.К. Молоко у коровы на языке, с.б.
- 4 Топіха І., Шелест Л. Зниження собівартості виробництва яловичини в господарствах півдня України //Пропозиція. - 1999. - № 6. – С. 42-43.

THE PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN CATTLE BREEDING

V. Shackiy, S. Kolomiyets

Summary

The analysis of the condition and the suggestion for improving of the development of Ukrainian cattle breeding are given in this article.